

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet – Zagreb

NEZAPOSLENOST MLADIH U HRVATSKOJ

Završni rad

SAMANTHA MEŠTROVIĆ

Zagreb, srpanj 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet – Zagreb

NEZAPOSLENOST MLADIH U HRVATSKOJ
YOUTH UNEMPLOYMENT IN CROATIA

Završni rad

Student: Samantha Meštrović, JMBAG: 0067488299

Mentor: izv.prof.dr.sc. Zdenka Damjanić

Zagreb, srpanj 2019.

Sadržaj

1. UVOD.....	4
1.1. Predmet i cilj rada.....	5
1.2. Metodologija rada.....	5
2. MLADI KAO POKRETAČKA SNAGA DRUŠTVA.....	7
3. UZROCI I POKAZATELJI NEZAPOSLENOSTI MLADIH	10
3.1. Uzroci nezaposlenosti mladih.....	10
3.2. Pokazatelji nezaposlenosti mladih.....	12
3.3. Nezaposlenost mladih u EU	14
4. POSLJEDICE NEZAPOSLENOSTI MLADIH	18
4.1. Ekonomske posljedice.....	18
4.2. Socijalne i psihološke posljedice.....	19
4.3. Političke posljedice	21
5. MJERE BORBE PROTIV NEZAPOSLENOSTI.....	23
5.1. Aktivne mjere suzbijanja nezaposlenosti.....	23
5.2. Pasivne mjere suzbijanja nezaposlenosti	24
5.3. Inicijative i mjere Europske unije.....	25
5.4. Provedba mjera protiv nezaposlenosti u Hrvatskoj	28
6. ZAKLJUČAK	34
LITERATURA.....	35
Popis slika	39
Popis tablica	39

1. UVOD

Nezaposlenost mladih u Hrvatskoj i Europskoj uniji glavni je pokazatelj duboke, dugotrajne i nestabilne makroekonomske situacije. Značenje rada u životu pojedinca odnosi se na skup njegovih općih stavova prema radu koji su stečeni u njegovoj interakciji sa društvom i rezultat su stečenih uvjerenja koja se oblikuju pod utjecajem određene društvene i kulturne sredine te upravo zato postoje razlike u različitim socio-kulturalnim sredinama. Rad ima nekoliko važnih funkcija u životu pojedinca: ekonomsku jer služi za održavanje egzistencije, socijalnu jer omogućava socijalnu interakciju koja je važan izvor zadovoljenja čovjekovih afilijacijskih potreba i psihološku jer može biti izvor identiteta pojedinca, njegova samopoštovanja i uvjerenja o vlastitoj vrijednosti. Osim toga, rad je izvor društvenog statusa i prestiža koji ovisi o tome što pojedinac radi (Šverko, 1991).

Mladi su pokretačka snaga svakog društva te njihovo aktivno sudjelovanje u društveno- političkom životu predstavlja generator rasta i razvoja svake države. Globalna ekonomska kriza uzrokovala je poremećaj na tržištu rada, kako u Europskoj uniji tako i u Hrvatskoj, a upravo su se mladi pokazali kao najranjivija skupina pogođena njezinim posljedicama. Ukoliko se nastavi negativan trend rasta nezaposlenosti mladih, Europska unija, a samim time i Hrvatska, mogle bi se suočiti s dugoročnim ekonomskim, političkim i socijalnim posljedicama koje će pogoditi ne samo pojedinca nego i društvo u cjelini (Bilić, Jukić, 2014).

Postoji definicija mladih osoba koje nisu zaposlene, ne obrazuju se niti se osposobljavaju, a koju koristi Eurostat. Tu je definiciju Odbor za zapošljavanje (engl. Employment Committee – EMCO) u travnju 2010. odobrio za upotrebu u kontekstu integriranih smjernica strategije Europa 2020. Ta definicija mladih osoba koje nisu zaposlene, ne obrazuju se niti se osposobljavaju uključuje: – nezaposlene osobe (u skladu s definicijom Međunarodne organizacije rada – ILO) koje se ne obrazuju niti se osposobljavaju, – neaktivne osobe (prema definiciji ILO-a) koje se ne obrazuju niti se osposobljavaju. Termin „nisu zaposlene” uključuje i nezaposlene i neaktivne osobe, pri čemu „ne obrazuju se niti se osposobljavaju” znači da se osobe koje su zaposlene i/ili se formalno ili neformalno obrazuju ne smatraju mladim osobama koje nisu zaposlene, ne obrazuju se niti se osposobljavaju.

Međutim, važno je napomenuti da, iz političke perspektive, definicija mladih osoba koje nisu zaposlene, ne obrazuju se niti se osposobljavaju koju koristi Eurostat može biti prerestriktivna. Ako države članice odluče primjenjivati tu definiciju u kontekstu djelovanja Inicijative za zapošljavanje mladih, moglo bi im biti teško osigurati usklađenost svih sudionika Inicijative s definicijom (na primjer, potvrditi da se osoba registrirana kao nezaposlena nije osposobljavala tijekom četiri tjedna prije pristupanja Inicijativi) i/ili bi to moglo dovesti do nepoželjnog isključivanja određenih mladih ljudi iz potpore Inicijative za zapošljavanje mladih. Uz inflaciju, nezaposlenost je jedan od najtežih ekonomskih problema jer znači izostanak proizvodnje i prihoda, izaziva visoke fiskalne troškove, pridonosi „razgradnji“ društvenog kapitala, povećava društvenu stratifikaciju, a kao posljedicu za pojedinca ostavlja psihološka i socijalna opterećenja.

1.1. Predmet i cilj rada

U ovom radu obradit će se glavni uzroci visoke nezaposlenosti mladih, njene posljedice, a zatim prikazati mjere borbe protiv nezaposlenosti u Europskoj Uniji i Hrvatskoj koje se provode s većim ili manjim uspjehom. Na kraju, ponudit će se konkretna rješenja i prijedlozi za smanjenje broja nezaposlenih.

1.2. Metodologija rada

Glavni metodološki pristup radu je analiza uzroka i posljedica nezaposlenosti mladih u Hrvatskoj, a čije će rezultate zatim usporediti sa stanjem u državama članicama Europske unije. Izvori tj. pokazatelji o nezaposlenosti su statističke naravi, a njih čine podaci o evidentiranoj nezaposlenosti koje prikupljaju i obrađuju zavodi za zapošljavanje te ankete radne snage koju provode zavodi za statistiku čija je metodologija usklađena s pravilima i uputama Međunarodne organizacije rada te Europskog ureda za statistiku (Eurostat) čime je osigurana metodološka ispravnost i usporedivost sa istraživanjima zemalja Europske unije (Bejaković, 2003).

Praćenje tržišta rada u Hrvatskoj je organizirano od 1952. godine od kada postoje statistički podaci o nezaposlenosti i tržištu rada. Od 1996. godine službeno je počela

evidencija nezaposlenih pomoću ankete radne snage sastavljene po uzoru na anketu Eurostata i predstavlja kvalitetan izvor međunarodno usporedivih podataka na području statistike rada. Prema kriterijima ankete, osoba je nezaposlena ukoliko zadovoljava jedan od sljedećih uvjeta: u referentnom tjednu nije obavljala nikakav posao za novac ili plaću u naturi; u posljednja četiri tjedna prije anketiranja osoba je aktivno tražila posao; ponuđeni posao mogla bi početi obavljati u iduća 2 tjedna.

U nezaposlene osobe anketa ubraja i one osobe koje su našle posao i u skoroj će budućnosti krenuti na posao. Prema tome, kriteriji ankete stroži su od kriterija Zavoda za zapošljavanje pošto osobe koje su prijavljene na Zavod mogu biti zaposlene prema kriterijima ankete, a formalni status osobe (student, nezaposleni) nema nikakav utjecaj na stvarni status osobe koja bi se svojom aktivnošću mogla svrstati u kategoriju zaposlenih (Tomašić, 2002).

Ipak, treba imati na umu da društvenu skupinu nezaposlenih mladih čine i oni neprijavljeni na zavod za zapošljavanje. U radu ću prikazati i analizirati statističke podatke Eurostata i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.

2. MLADI KAO POKRETAČKA SNAGA DRUŠTVA

Mladi se kao društvena grupa konstituiraju tek u industrijskom dobu koje je, između ostaloga, obilježio porast potrebe za kvalificiranom radnom snagom i omasovljenje obrazovanja. Znanstveno proučavanje mladih kao posebne društvene skupine veliki zamah bilježi od druge polovice dvadesetog stoljeća (Ilišin, 2002). Mladost je etapa u životu osobe koja se u modernom društvu smješta između djetinjstva i zrelosti s tendencijom stalnog produljivanja tog razdoblja. Iako je osnova za definiranje mladosti životna dob, na nju se nužno vežu različite socijalne konotacije. Poimanje životne dobi i dobnih grupa povijesno je i kulturalno određeno i ovisi o socijalnom okruženju pojedinca. Mladost u socijalnom smislu traje ovisno o razvijenosti društva i društvenoekonomskom položaju određenih društvenih grupa. U skladu s tim, poznata je tendencija da siromašnija društva i niži društveni slojevi teže što ranijem ulasku mladih na tržište rada, dok se razvijenija društva i socijalne grupe zalažu za što dulje obrazovanje mladih i stjecanje boljih kvalifikacija čime se odgađa ulazak mladih na tržište rada (Ilišin, 2002).

Većina europskih autora o mladima smatra da termin „mladeži“ obuhvaća pojedince koji su pri kraju školovanja, koji su osposobljeni za izlazak na tržište rada ili su prvi puta zaposleni, a nisu još osnovali obitelj, a u dobi su između 15 i 24 godine. Ipak, razni prikupljeni podaci o mladima u suvremeno doba svjedoče o trendu „produženja mladosti“ zbog sve dužeg trajanja školovanja i razdoblja nezaposlenosti čime se odgađa ulazak mladih na tržište rada i zasnivanje vlastitih obitelji. Na taj način se produljuje razdoblje u kojima je mladima priznata biološka, ali ne i socijalna zrelost za preuzimanje društvenih uloga odraslih. Iako službene statistike većine zapadnoeuropskih zemalja kao skupinu mladih definiraju populaciju u dobi između 15 i 24 godine, u isto vrijeme su njihove politike prema mladima koncipirane tako da obuhvaćaju i populaciju do tridesete godine života. Takvo određenje mladih kao starijih od 15 i mladih od 25 godina (u Hrvatskoj, kao i još nekim europskim državama mladi se promatraju kao populacija od 15. do 29. godine života te će se u radu referirati upravo na ovu dobnu granicu) u međunarodnim institucijama i politikama europskih zemalja koristi se od pedesetih godina dvadesetog stoljeća, iako su se okolnosti odrastanja i društvene integracije mladih znatno promijenile (Ilišin, 2003).

Prelazak u svijet odraslih tako je postao sve složeniji zbog sve dužeg trajanja obrazovanja, tržišnih potreba za sve fleksibilnijom i kvalificiranijom radnom snagom (premda često sustav obrazovanja nije usklađen s potrebama na tržištu rada), a gospodarska kretanja uzrokuju porast nezaposlenosti koja pogotovo pogađa mlade bez radnog iskustva. Rezultat tih čimbenika je sve kasniji ulazak mladih na tržište rada i općenito sporije socioekonomsko osamostaljivanje (u usporedbi s npr. njihovim roditeljima u istim godinama), a na što se opet nadovezuje sve kasnije zasnivanje vlastite obitelji i minimalno uključenje mladih u ostale sfere društvenog i javnog života, a pogotovo politiku (kojoj mladi ne vjeruju). Reakcije mladih na takvu situaciju su različite: od mirnog prilagođavanja pojedinca takvim društvenim uvjetima, preko povlačenja u subkulture, do otvorenog bunta i iskazivanja različitih oblika devijantnog ponašanja.

Bez obzira o kakvom tipu reakcije je riječ, nedvojbeno je da se velik broj mladih uvelike distancira od svijeta odraslih što utječe na sam proces njihova društvenog integriranja. Pošto kod mladih još u potpunosti nije dovršen proces socijalizacije više su izloženi utjecajima iz okoline, stoga se proučavanjem mladih kao posebne društvene skupine stječu uvidi u procese i odnose u određenom društvu i otkrivaju trendovi koji će utjecati na buduća društvena kretanja. Današnja generacija mladih u tranzicijskim zemljama (a u koje se ubraja i Hrvatska) ne može i ne želi naslijediti društvenu ostavštinu generacije svojih roditelja i upućena je na radikalne društvene promjene.

Istraživanja su dovela do nekoliko temeljnih zaključaka o mladima u tranzicijskim društvima: manje sudjeluju u političkim procesima, spram funkcioniranja demokratskih institucija odnose se skeptički, izloženi su većim zdravstvenim rizicima, iskazuju toleranciju spram različitih oblika nezakonitog ponašanja i češće su u sukobu sa zakonom nego prijašnje generacije, pridaju veću važnost obrazovanju, više odgađaju i izbjegavaju zasnivanje vlastite obitelji, pokazuju visok stupanj prihvaćanja novih ekonomskih strategija, ali je stopa nezaposlenosti među mladima dvostruko veća nego među starijom generacijom. Iako ovi zaključci vrijede za većinu tranzicijskih zemalja, različiti su modeli u rješavanju problema integracije mladih u društvo, pa su time i (ne)uspjesi različiti. Hrvatska se ubraja u manje uspješne tranzicijske zemlje, pa je logično pretpostaviti da se i hrvatska mladež nalazi u nepovoljnijem položaju. Stoga bi se bolje trebala naglasiti važnost mladih kao glavnih nositelja nužnih društvenih promjena pošto se radi o razmjerno velikoj društvenoj skupini najmanje opterećenoj ideologijama prošlosti i potencijalno najkreativnijem dijelu populacije.

Na kraju krajeva, suvremena saznanja o hrvatskoj mladeži potrebna su i radi uvida koliko ona po svojim vrijednostima, obrascima i stavovima ponašanju odgovaraju navikama mladih u razvijenim europskim zemljama u koje se Hrvatska teži integrirati (Ilišin, 2002).

3. UZROCI I POKAZATELJI NEZAPOSLENOSTI MLADIH

3.1. Uzroci nezaposlenosti mladih

Analiza uzroka nezaposlenosti mladih i komparacija između nezaposlenosti u Europskoj uniji i Hrvatskoj pokazuje da postoje određene razlike. U zapadnoeuropskom zemljama rast nezaposlenosti uvjetovan je prvenstveno tehnološkim inovacijama koje su izmijenile strukturu zanimanja. U Republici Hrvatskoj nezaposlenost se često promatra kroz prizmu događaja nakon Domovinskog rata kada su državna poduzeća financijski iscrpljena i nacionalizirana, da bi zatim bila prodavana preko Hrvatskog fonda za privatizaciju. Takav tijek događaja doveo je do smanjenja nekadašnje proizvodnje i otpuštanja velikog broja radnika, a čije se posljedice osjete i danas. Privatni sektor bio je u nemogućnosti nadoknaditi broj radnih mjesta u državnom sektoru, a podbacilo je i samozapošljavanje i pokretanje vlastitih obrta i poduzeća zbog visoke cijene kapitala i poreznih opterećenja (Radman, 2002).

Opće stanje u obrazovnom sustavu Hrvatske prepoznato je kao temeljni uzrok nezaposlenosti mladih osoba u Hrvatskoj, bez obzira o kojoj razini obrazovanja se radilo. Prema istraživanjima mišljenja mladih, najveći problem obrazovnog sustava je nekvalitetan prijenos potrebnih vještina i znanja potrebnih na tržištu rada (Buković, 2012). Upitna je i kvaliteta provođenja „bolonjskog“ sustava na visokoobrazovnoj razini te angažman onih koji takav sustav provode. Obrazovne institucije rijetko provode praktičnu nastavu koja se nadovezuje na stečena teorijska znanja, stoga je nepripremljenost mladih osoba stupanjem na tržište rada sve izraženija. Ni obrazovni sustav nije lišen problema korupcije i nepotizma što dovodi do čestih slučajeva stjecanja diplome bez adekvatnih kompetencija.

Visoke kvote pri upisu na fakultet, a koje su neprilagođene u odnosu na tržište rada također predstavljaju poseban problem. Stanje obrazovnog sustava vezano za upisne kvote je uglavnom percipirano kao neodrživo i štetno za buduće generacije. Razlog visokim kvotama je izvor financiranja, pošto velik dio prihoda fakulteta ovisi upravo o broju upisanih polaznika. Ipak, obrazovne institucije trebale bi pokazati više odgovornosti za budućnost svojih polaznika te im pri odluci o upisu prikazati realno stanje zapošljivosti pojedinih zanimanja na tržištu rada. Opće ekonomske prilike u zemlji koje se zrcale na tržištu rada

moгу se promatrati kroz prizmu uzroka nezaposlenosti mladih. Tržište rada „ogledalo“ je političke situacije u zemlji, pa stoga ne iznenađuju prakse hrvatskih poslodavaca koji su netransparentni pri zapošljavanju koje obuhvaća sklonost selekciji na temelju rodbinskih veza i političkoj podobnosti. Ni oglašavanje posla koji traži određene kriterije i uvjete ne jamči zapošljavanju najboljeg kandidata, nego se kriteriji često prilagođavaju već odabranim kandidatima. Osim problema vezanih uz netransparentnost i nepotizam, česte su negativne reference na elemente poput stručnosti i poslovne kulture kao i izostanak profesionalne poslovne komunikacije (Buković, 2012).

Jedan od razloga zašto mladi pripadaju teže zapošljivoj skupini je njihov nedostatak radnog iskustva koje mnogi poslodavci traže. Već spomenuti nedostatak praktičnog iskustva koje bi trebale osigurati obrazovne institucije rezultat su nezapošljavanja mladih bez radnog iskustva. Stoga ne iznenađuje sve češća praksa visokoobrazovanih pojedinaca koji prihvaćaju poslove izvan svoje struke konkurirajući kandidatima s nižem stupnjem obrazovanja čime opet dolazi do neravnoteže na tržištu rada. Isto tako, poduzetničke inicijative mladih često su srezane u korijenu pošto je otvaranje vlastitog posla iznimno skupo te gotovo nemoguće bez primjerenog financijskog zaleđa. Uz to, mladi teško dolaze do informacija vezanih za pokretanje vlastitog posla, a ukoliko i dođu, takve informacije su često zastarjele i nedorečene. Nedovoljno poznavanje uvjeta za pristup europskim fondovima isto tako stvaraju prepreku mladim poduzetnicima, a institucije koje bi trebale informirati mlade o takvim stvarima, primjerice Hrvatski zavod za zapošljavanje, često daju samo površne informacije (Buković, 2012).

Osim vanjskih čimbenika nezaposlenosti mladih postoje i individualni faktori jer iskustvo i praksa pokazuju da se neke osobe teže zapošljavaju. Psihološki faktori koji uvelike (ne) doprinose zapošljavanju mladih su: njihova psihološka orijentacija, pojam o sebi, mentalno zdravlje i neki aspekti ponašanja tokom obrazovanja. Na temelju psihološke orijentacije mogu se predvidjeti buduće razlike u uspješnosti pri zapošljavanju, a njeni uspješni indikatori su visoko vrednovanje rada, jasnoća ciljeva vezanih uz pronalaženje posla, vrijednosti, stupanj obrazovanja, napor i vrijeme uloženo u traženje posla. Varijable vezane uz pojam o sebi su samopoštovanje i samopercepcije koje utječu na očekivanje pojedinca o vjerojatnosti postizanja ciljeva među kojima je i zapošljavanje. Mentalno zdravlje mlade osobe prilikom traženje posla određeno je vremenskim trajanjem nezaposlenosti – ukoliko je osoba nakon školovanja dulje vremena nezaposlena, to može dovesti do općeg nezadovoljstva

životom i osjećaja besperspektivnosti. Različiti aspekti ponašanja tokom školovanja smatraju se bihevioralnim prediktorima i indikatorima za eventualno buduće zapošljavanje (Tomić, 2002).

Uzrok nezaposlenosti mladih stoga se mora promatrati kroz opće ekonomske prilike, stanje u društvu, stanje u obrazovanju i institucionalnim praksama odnosno nedostatku komunikacije istih.

3.2. Pokazatelji nezaposlenosti mladih

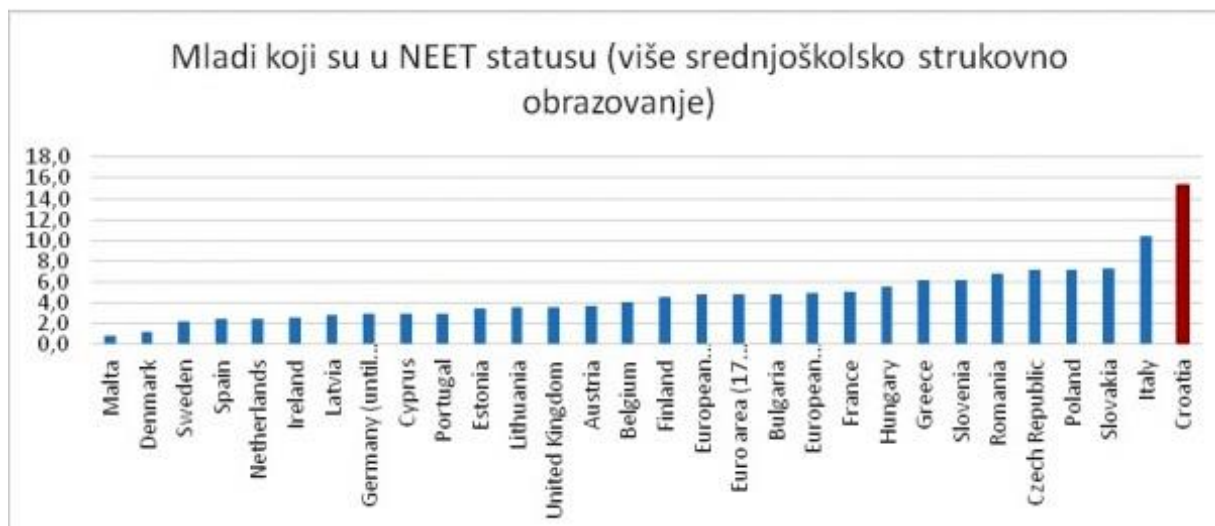
Pri objašnjavanju nezaposlenosti mladih u obzir ću uzeti tri pokazatelja: stopu nezaposlenosti (nezaposleni/radno aktivni), omjer nezaposlenosti (nezaposleni/ukupna populacija) i NEET kategoriju (engl. *Not in Education, Employment and Training*). Stopa nezaposlenosti predstavlja omjer između broja nezaposlenih i ukupno raspoložive radne snage izražen kao postotak te je zbog svoje jednostavnosti najčešće korišten pokazatelj nezaposlenosti u nekoj zemlji. Iako oslikava stanje gospodarstva, uspješnost gospodarske politike i mjeri socijalne teškoće i razlike u nekom društvu, ipak ne govori ništa o trajanju nezaposlenosti, a kao njen glavni nedostatak smatra se ograničenje samog koncepta radne snage na kojemu se zasniva (Birska, 2002).

Prema Međunarodnoj organizaciji rada NEET predstavlja dobnu skupinu od 15. do 24. godine života (odnosno 15. do 29. u nekim europskim zemljama, a u koje se ubraja i Hrvatska) koja je završila školovanje, nije zaposlena niti pohađa neku vrstu obuke. Ova kategorija uključuje i mlade koji su nezaposleni te aktivno traže posao, kao i one koji su ekonomski neaktivni iz različitih razloga. Dakle, NEET kategorija uključuje nezaposlene i ekonomski neaktivne osobe (Bilić, 2014).

Hrvatski zavod za zapošljavanje razlikuje dvije podskupine osoba koje su u NEET sustavu, a obuhvaćaju one koji su prijavljeni na Zavod te one koji nisu u obrazovanju, nisu zaposlene i nisu u evidenciji Zavoda. NEET kategorija sve češće ulazi u upotrebu kao relevantan pokazatelj društvenog položaja mladih, jer ukazuje na činjenicu koliki se broj mladih nalazi „izvan sustava“. Prikaz sumiranih podataka koji se tiču položaja mladih na hrvatskom tržištu rada za 2014. godinu pokazuju da je riječ o 21,8% mladih od 15 do 29

godina u NEET sustavu. Podaci o obrazovnoj strukturi mladih uključenih u sustav NEET-a pokazuje da je postotak mladih sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem u Hrvatskoj 15,4%, a 71% čine mladi sa završenim strukovnim obrazovanjem (Mreža mladih Hrvatske, 2016).

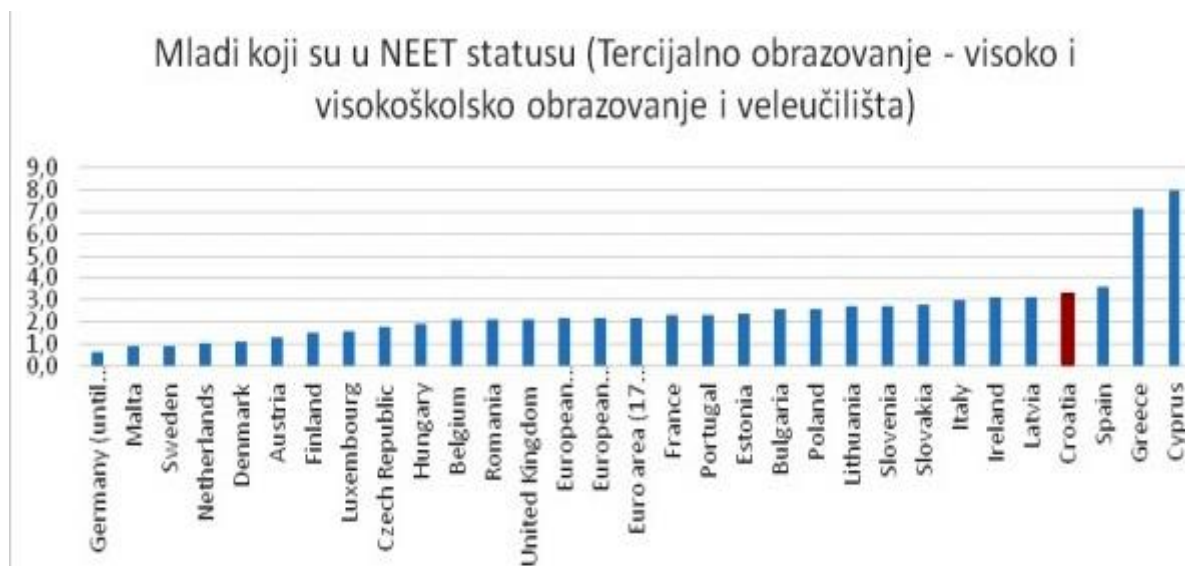
Slika 1. Mladi u NEET statusu sa srednjoškolskim obrazovanjem u 2014. godini

Izvor: Eurostat

U Hrvatskoj je nizak postotak mladih sa osnovnoškolskom kvalifikacijom u statusu NEET-a, ali je zato upozoravajuća činjenica da se u postotku visokoobrazovanih mladih ljudi u NEET statusu Hrvatska nalazi na gotovo samom vrhu Europske unije.

Slika 2. Postotak mladih u državama članicama EU sa završenim visokim i visokoškolskim obrazovanjem koji su u NEET statusu u 2014

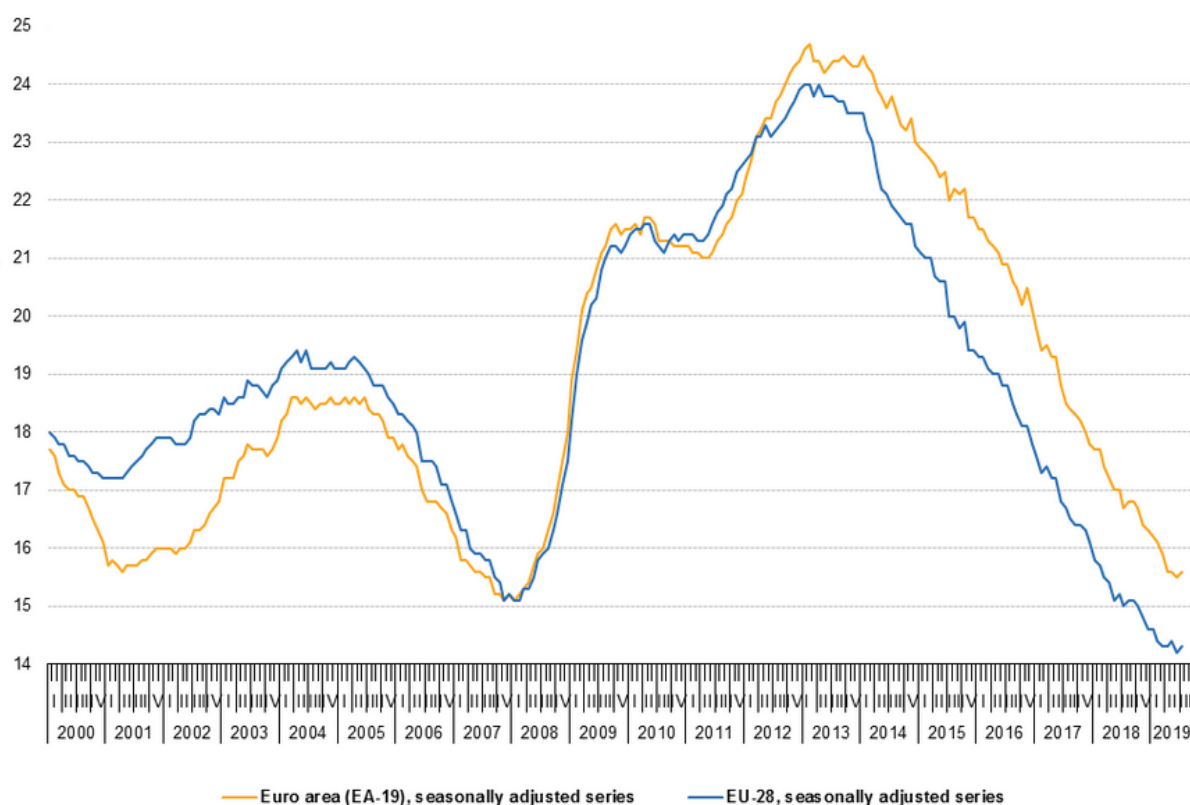
Izvor: Eurostat

Pošto je trenutno jedna petina mladih u statusu NEET-a Hrvatskoj što je značajan rast populacije u odnosu na 2008. i 2009. godinu kada je jedna desetina mladih bila u NEET statusu, potrebne su temeljite promjene na polju opće razine produktivnosti i konkurentnosti hrvatskog gospodarstva i to počevši od dobro obrazovane i primjereno plaćene radne snage. Kvartalni izvještaj predlaže da se takve reforme usredotoče na pružanje adekvatnih stručnih praksi za vrijeme obrazovanja kako bi mladima bio omogućen lakši prijelaz iz sustava obrazovanja u svijet rada, a time bi bio smanjen rizik od dugotrajne nezaposlenosti za one koji dugo ne uspijevaju naći posao (Mreža mladih Hrvatske, 2016).

3.3. Nezaposlenost mladih u EU

Stopa nezaposlenosti mladih postotak je nezaposlenih u dobnoj skupini od 15 do 24 u usporedbi s ukupnom radnom snagom u toj dobnoj skupini (koja uključuje i zaposlene i nezaposlene mlade osobe, ali ne uključuje ekonomski neaktivne osobe, tj. mlade osobe koje ne rade i nisu raspoložive za rad ili ne traže posao).

Slika 3. Stopa nezaposlenosti mladih, EU 28 i EA 19

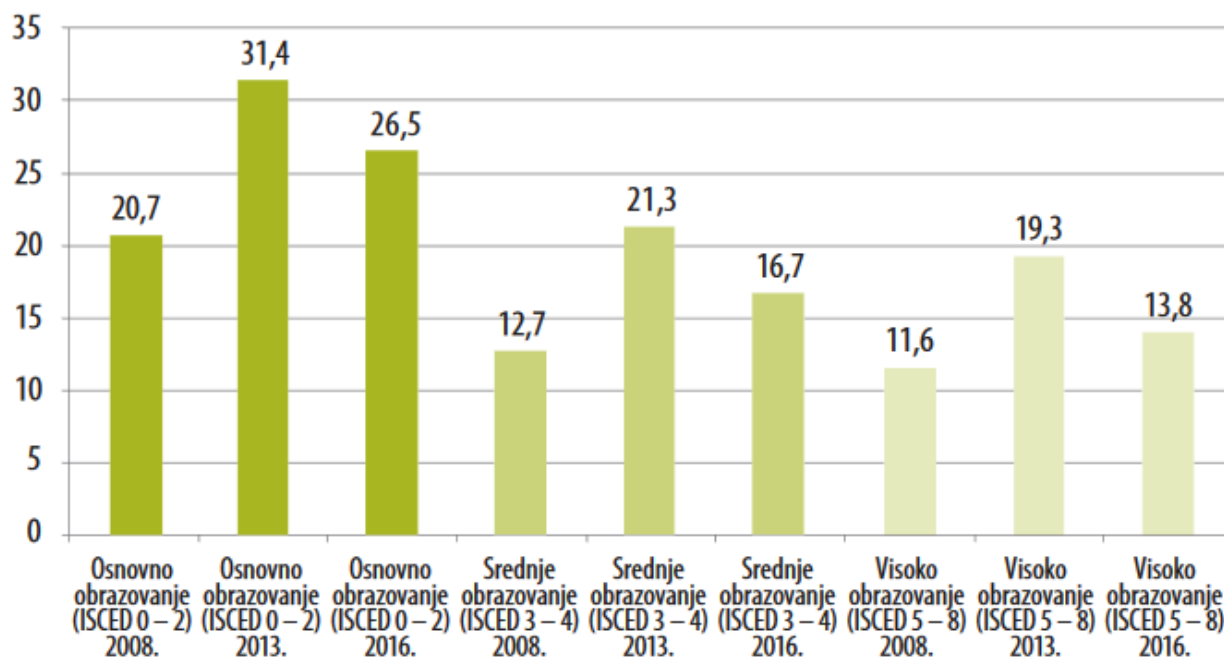
Izvor: Eurostat

U srpnju 2019. godine u EU-28 nezaposleno je 3,195 milijuna mladih (mlađih od 25 godina), od čega je 2,245 milijuna u eurozoni. U usporedbi sa srpnjem 2018., nezaposlenost mladih smanjila se za 167 000 u EU-28 i za 149 000 u eurozoni. U srpnju 2019. stopa nezaposlenosti mladih iznosila je 14,3% u EU-28 i 15,6% u eurozoni, u usporedbi s 15,0% i 16,7% u srpnju 2018. U srpnju 2019., najniže stope zabilježene su u Njemačkoj (5,6%) , Nizozemska (6,7%) i Češka (7,0%), dok su najviše zabilježene u Grčkoj (39,6% u prvom tromjesečju 2019.), Španjolskoj (32,1%) i Italiji (28,9%).

Stope nezaposlenosti mladih općenito su mnogo veće, čak dvostruke ili više nego dvostruke, nego stope nezaposlenosti ostalih uzrasta. Što se tiče stope ukupnog stanovništva, stopa nezaposlenosti mladih u EU-28 naglo se smanjila između 2005. i 2007., dosegnuvši svoju minimalnu vrijednost (15,1%) u prvom tromjesečju 2008. Međutim, ekonomska kriza teško je pogodila mlade, od drugog tromjesečja 2008. stopa nezaposlenosti mladih poprimila je uzlazni trend dosegnuvši vrhunac od 23,9% u prvom tromjesečju 2013., prije nego što se smanjila na 14,8% na kraju 2018. Sredinom 2012. stopa nezaposlenosti mladih u eurozoni

premašila je stopu EU-28, a jaz se povećao do kraja godine. Jaz je postao još veći u drugom dijelu 2013. i tijekom 2014. i 2015. kada je stopa za EU-19 pala manje od stope za EU-28.

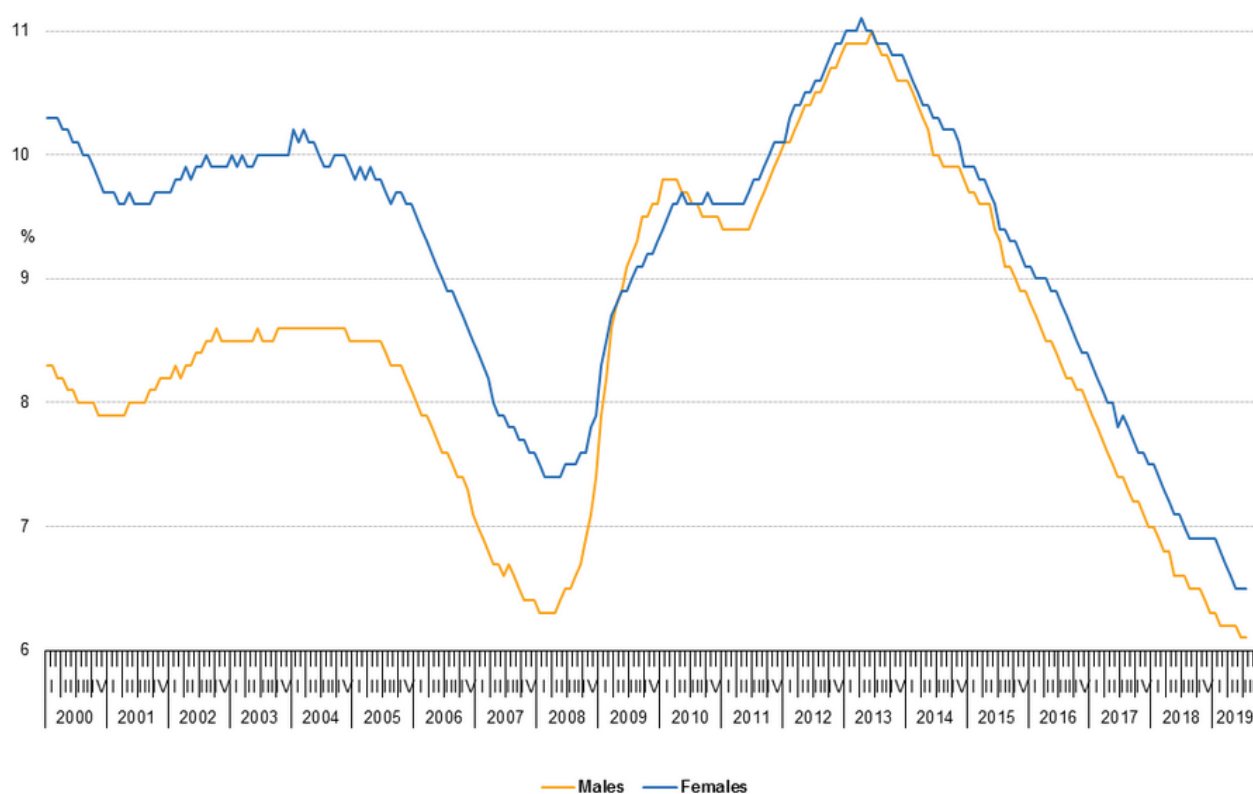
Slika 4. Nezaposlenost mladih prema stupnju obrazovanja u skupini zemalja EU28 u razdoblju 2008. – 2016.

Izvor: Eurostat

Stečeni stupanj obrazovanja važan je čimbenik u budućoj karijeri mladih osoba. Kako je prikazano na slici 5., što je stupanj obrazovanja veći, to je manja zabilježena stopa nezaposlenosti. Stopa nezaposlenosti mladih osoba s niskim stupnjem obrazovanja (26,5 %) dvostruko je veća od stope osoba s visokom ili višom stručnom spremom (13,8 %). Slična se razlika (10 postotnih bodova) može utvrditi i za osobe sa srednjom stručnom spremom.

Slika 5. Nezaposlenost mladih prema spolu

Izvor : Eurostat

Povijesno, na žene nezaposlenost utječe više od muškaraca. 2000. godine stopa nezaposlenosti žena u EU-28 iznosila je oko 10%, dok je stopa muškaraca ispod 8%. Do kraja 2002. ovaj se rodni jaz smanjio na oko 1,4 postotni bod, a između 2002. i sredine 2007. ovaj je jaz ostao manje ili više konstantan. Od prvog tromjesečja 2008, kada su bile na najnižoj razini od 6,3% i 7,4%, stopa nezaposlenosti muškaraca i žena u EU-28 konvergirala se, a do trećeg tromjesečja 2009. stopa nezaposlenosti muškaraca bila je viša. Pad stope muškaraca tijekom 2010. i prve polovine 2011. godine te odgovarajuća stabilnost stope žena u istom razdoblju ponovno su smanjili stopu muške ispod ženske. Otada su dvije stope porasle istim tempom do sredine 2013. godine, kada su dosegle najvišu vrijednost od 10,9% za muškarce i 11% za žene. Počevši od kraja 2013. i stopa muškog i ženskog spola počela je opadati i dosegla je 6,3% i 6,9% na kraju 2018. godine.

4. POSLJEDICE NEZAPOSLENOSTI MLADIH

Nezaposlenost mladih je jedan od najvećih problema današnjice koji pogađa ne samo pojedinca nego i čitavu zajednicu. Ono sa sobom nosi negativne ekonomske, socijalne i političke implikacije koje se potom manifestiraju na cjelokupno društvo (Bilić, Jukić, 2014).

4.1. Ekonomske posljedice

Nezaposlenost se u ekonomskom smislu najviše očituje u gubitku prihoda i nedostatku kupovne moći čime automatski opadaju prihodi u različitim sektorima gospodarstva. To uzrokuje produbljivanje krize i smanjenje BDP-a. Pošto nezaposlena osoba najprije namiruje svoje najnužnije potrebe, kupovanje luksuznih dobara je znatno ograničeno. Mikroekonomski to vodi do opadanja prihoda u različitim sektorima ekonomije, a makroekonomski vodi do snižavanja prihoda na nacionalnom nivou. Osim toga, manji broj primatelja plaće znači i smanjenje broja poreznih obveznika. Poduzetnici se novonastaloj situaciji pokušavaju prilagoditi snižavanjem troškova kroz racionalizaciju troškova koja se ponajprije odnosi na otpuštanje radnika čime se začarani krug nezaposlenosti nastavlja, a ne sprečava. Usprkos niskim državnim prihodima, prijašnji izdaci i troškovi ostaju isti ili se čak povećavaju (kroz različite načine financiranja i subvencioniranja nezaposlenih osoba). Rezultat je povećanje državnih kredita, odnosno skraćanje usluga državi (Bilić, 2014). Na to se nadovezuje Okunov zakon koji predstavlja odnos stope nezaposlenosti i stope ostvarenja potencijalnog društvenog proizvoda pri čemu taj zakon pokazuje da je gubitak proizvoda vezan uz nezaposlenost znatno veći nego što to pokazuje sama stopa nezaposlenosti. Okunova istraživanja su pokazala da porast nezaposlenosti za 1% iznad prirodne stope nezaposlenosti izaziva pad realnog BDP-a za 2% u odnosu na potencijalni (Birsa, 2002).

Ekonomske posljedice za pojedinca očituju se u njegovom osiromašenju kroz gubitak prihoda. Nedostatak prihoda utječe na smanjenje njegove kupovne moći što djeluje na pad prihoda u različitim sektorima gospodarstva. Poduzetnici se pokušavaju prilagoditi novonastaloj situaciji snižavanjem troškova kroz racionalizaciju troškova, a to se ponajprije odnosi na otpuštanje radnika čime se začarani krug nezaposlenosti samo nastavlja. Iz tablice 3. možemo vidjeti koliki je uistinu trošak nezaposlenosti mladih te koliko cjelokupna situacija utječe na smanjenje društvenog proizvoda zemlje i produbljivanje krize (Bilić, Jukić, 2014).

4.2. Socijalne i psihološke posljedice

Dulje trajanje nezaposlenosti ima nepovoljne i mnogostruke posljedice na pojedinca i društvo u cjelini. Javljaju se kao rezultat gubitka sigurnosti koju pruža zaposlenost – zarada, raznolikost okoline i socijalnih interakcija, potrošnja vremena, ostvarenje identiteta kroz radnu ulogu. Pošto nezaposlenost nije samo ekonomski problem, već ostavlja posljedice na socijalno i psihološko ponašanje pojedinca u ovom potpoglavlju prikazat ću izravni utjecaj na socijalno ponašanje nezaposlenih mladih - opasnosti za mentalno zdravlje pojedinca, agresivnost spram situacije u kojoj se osoba nalazi, odgađanje zasnivanja obitelji i pad nataliteta. Na individualnoj razini može se govoriti o raznim psihofizičkim problemima s kojima se suočava nezaposlena osoba (osjećaj besperspektivnosti, frustracije, depresija, osjećaj nezadovoljstva, strah za egzistenciju i osjećaj društvene isključenosti), a na društvenoj razini može se govoriti o gubitku razvojnog potencijala društva u cjelini koji se očituje u prihvaćanju niže kvalificiranih poslova. Nezaposlenost je fenomen koji ne pogađa samo nezaposlenog pojedinca već i njegovu obitelj te društvo u cjelini, pa se socijalne posljedice očituju u promjenama u radnoj etici, kriminalnom i delikventnom ponašanju kao reakciji na stanje nezaposlenosti, socijalnoj isključenosti te pojavi specifične socijalne klase kojoj pripadaju nezaposleni pojedinci (Nekić, 2002).

Nekoliko je teorija koje objašnjavaju nepovoljne psihološke posljedice nezaposlenosti, a jedna od najutjecajnijih je Jahodina deprivacijska teorija. Jahoda smatra da zaposlenje uz svoju ekonomsku funkciju (prihod) ima i svoje latentne funkcije (vremenska struktura dana, nivo aktivnosti, socijalni kontakti, osjećaj društvene korisnosti i status). Institucija zaposlenja kombinira ove latentne funkcije i združuje ih s ekonomskom, a istraživanja su pokazala da se nezaposleni međusobno razlikuju po nivou deprivacije latentnih funkcija, odnosno neki bolje, a neki lošije uspijevaju u zadovoljavanju tih funkcija van zaposlenja (Knezović, 2009).

Prva istraživanja psiholoških posljedica nezaposlenosti potaknuta su Velikom ekonomskom krizom 30-ih godina 20. stoljeća, a nastojala su utvrditi postoje li doista takve posljedice. Kako je odgovor bio potvrđan, naredna su istraživanja nastojala utvrditi opseg i prirodu tih posljedica. Najvažniji rezultati tih istraživanja pokazali su da su anksioznost, depresija, nezadovoljstvo životom, napetost, sniženo samopoštovanje, osjećaj beznađa i druga

emocionalna stanja jače izražena kod nezaposlenih pojedinaca u odnosu na zaposlene. Iako je razina psihološkog stresa (glavobolja, napetost, dosada, strah, usamljenost) kao varijabla psihološkog zdravlja ipak kod nezaposlenih manja nego kod zaposlenih, postoji veće slaganje o tome kako nezaposleni proživljavaju više negativnih emocija. Rezultati upitnika općeg zdravlja (eng. General Health Questionnaire) pokazali su da je učestalost psihijatrijskih oboljenja, depresije i anksioznosti veća kod nezaposlenih pojedinaca. Istraživanja vezana za nezaposlenost mladih pokazala su da psihičko stanje pojedinca varira zavisno o fazi nezaposlenosti: od faze šoka, preko optimizma, pesimizma do fatalizma ukoliko nezaposlenost potraje dulje vrijeme (Matko, 2002).

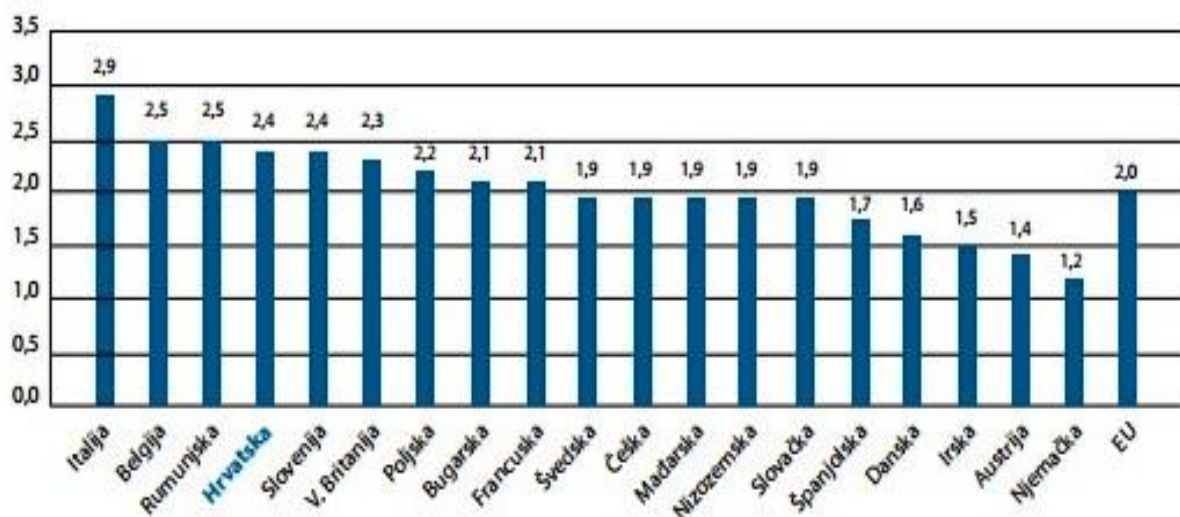
Neki autori smatraju da nezaposlenost dovodi do kriminalnog ponašanja, ali i da kriminalno ponašanje povećava razinu nezaposlenosti pošto poslodavci nisu skloni zapošljavanju ljudi s kriminalnim dosjeima. Ukoliko se nezaposlenost atribuirava vanjskim faktorima (npr. nedostatak angažmana vlade da smanji nezaposlenost), kod pojedinca može doći do pojave bijesa koji će se očitovati u agresivnom ponašanju (Nekić, 2002).

Kao socijalna posljedica nezaposlenosti koja se u zadnje vrijeme pogotovo ističe je socijalna isključenost. Brojne su definicije pojma socijalne isključenosti stoga boljem razumijevanju pojma možda može pomoći tumačenje pojma socijalne uključenosti kao procesa koji osobama izloženim riziku od siromaštva i socijalne isključenosti pruža mogućnosti za stjecanje prilika i resursa nužnih za puno sudjelovanje u gospodarskom, društvenom i kulturnom životu, kao i za uživanje u životnom standardu i dobrobiti koji se smatraju normalnim u društvu u kojem žive. Riječ je i o značajnijem sudjelovanju pojedinca u procesu odlučivanja što utječe na život i pristup temeljnim pravima (Vlada Republike Hrvatske, 2007).

Pojam socijalne isključenosti je 1989. godine postao sastavnim dijelom preambule Europske socijalne povelje – temeljnog dokumenta Vijeća Europe o socijalnim pravima. Socijalna politika Europske unije dovela je do oblikovanja zajedničke strategije protiv socijalne isključenosti 2000. godine na Europskom vijeću u Lisabonu. Njome su određene četiri mjerljive dimenzije socijalne isključenosti: financijsko siromaštvo (dohodak), zaposlenost (tržište rada), zdravlje i obrazovanje. Izraz socijalne isključenosti najčešće se koristi pri opisivanju društvenih skupina kao što su siromašni, nezaposleni, mladi, Romi itd. Mladi su pogotovo u nepovoljnom društvenom i gospodarskom položaju od ostalih dobnih

skupina jer ne raspolažu imovinom, teže se zapošljavaju i teže stječu nekretninu (za razliku od njihovih roditelja npr.). Kao dva ključna uzroka socijalne isključenosti u Hrvatskoj ističu se nestabilan položaj mladih na tržištu rada i ispadanje iz obrazovnog sustava što rezultira visokom stopom nezaposlenosti (UNDP Hrvatska, 2006). Krivnja za nezaposlenost najčešće se očituje u iskazivanju ljutnje prema društvenim i političkim institucijama iz čega je moguće zaključiti da su najveća očekivanja mladih u rješavanju njihove nezaposlenosti usmjerena prema državi (Koller-Trbović, Žižak, Jeđud, 2009). Strah za budućnost koji se javlja uslijed nezaposlenosti također utječe na odgađanje zasnivanja obitelji i daljnji pad nataliteta s kojim već sad Hrvatska ima problema.

Slika 6. Omjer nezaposlenosti mladih (15–24 godine) i nacionalnog prosjeka u RH i odabranim europskim zemljama (2000.)

Izvor: Ilišin, V., Radin, F. (ur.) (2002.) Mladi uoči trećeg milenija. str. 235. Institut za društvena istraživanja i Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži. Zagreb, Hrvatska; UNDP (2003.) Izvješće o društvenom razvoju – Hrvatska 2002., str. 42. UNDP. Zagreb, Croatia

4.3. Političke posljedice

Smanjenje broja poreznih obveznika uzrokuje smanjenje državnih prihoda što dovodi do povećanja poreza zbog državnog deficita. Povećanje nezaposlenosti mladih dovodi do sve većih izdvajanja za socijalne naknade odnosno financiranja pasivne politike zapošljavanja. Država se s deficitom najčešće suočava s povećanjem poreza što opet najviše utječe na nezaposlene. Povećanje poreza utječe na daljnje smanjenje kupovne moći i na sve veći

pritisak na poslodavce, a takvo nesigurno okruženje povećava mogućnost za organiziranje prosvjeda i nemira koji mogu utjecati na političku (ne)sigurnost zemlje. Sve veći problem u zadnje vrijeme je „odljev mozgova“ koji se smatra političko i socijalnom posljedicom nezaposlenosti, a podrazumijeva odlazak obrazovanih mladih iz države što je ujedno pogubno za demografsku sliku. Odlazak vrhunskih stručnjaka koji svojim znanjem i radom pridonose povećanju stupnja razvoja matične zemlje uzrokuje neizbježno usporavanje, a čak i nazadovanje privrede matične zemlje te, s druge strane, napredak privrede zemlje u koju su otišli.

Rezultati različitih istraživanja pokazuju da među emigrantima ima razmjerno više darovitih i kreativnih (pa i afirmiranih) istraživača negoli u istraživačkoj populaciji koju napuštaju i onoj u koju dolaze. „Odljev mozgova“ najčešći je iz zemalja u razvoju u razvijene zemlje (SAD, Kanada, Australija, od europskih zemalja najčešće se emigrira u Njemačku). Pri tome, dobitak visokorazvijenih zemalja od imigracije visokostručnog kadra premašuje iznos pomoći koju te zemlje daju nerazvijenima. Ekonomska emigracija u prošlosti razlikovala se od današnje jer su se u 1970-ima i 1980-ima iseljavali uglavnom nekvalificirani radnici koje domaće tržište rada nije moglo zaposliti. Istovremeno je Hrvatska imala korist od tih emigranata u obliku priljeva novca koje su oni slali članovima svojih obitelji. Danas je, prema nepotvrđenim procjenama, sasvim drugačija situacija i oni koji iseljavaju su većinom mladi, kvalificirani i najčešće visokoobrazovani, te njihovo iseljavanje predstavlja nenadoknativ gubitak za Hrvatsku. Jedna od pretpostavki je da Hrvatska, uz skup prikladnih i učinkovitih mjera, ima potencijal da u srednjoročnom razdoblju poslije 2020. godine postane zemlja koja bi mogla privući kvalificiranu radnu snagu, barem privremeno. Riječ je o tzv. „cirkulaciji mozgova“ ili 'razmjeni intelektualnoga kapitala', a Hrvatska bi mogla privući visokoobrazovane ljude iz zemalja sličnoga stupnja gospodarskog razvoja (Čipin, 2014).

5. MJERE BORBE PROTIV NEZAPOSLENOSTI

Zbog težine financijske krize iz 2008. godine, u narednim godinama došlo je do sve većih razlika među državama članicama, a nerijetko i unutar njih samih. Uobičajene mjere koje se provode radi suzbijanja nezaposlenosti na tržištu rada su aktivne i pasivne prirode. Mjere pasivne politike zapošljavanja većinom osiguravaju materijalnu zaštitu kao što je naknada za nezaposlenost, dok mjere aktivne politike raznim inicijativama zapošljavanja povećavaju zapošljivost nezaposlenih osoba. Mjere aktivne politike zapošljavanja u zapadnim zemljama imaju nešto dužu praksu – već ih je 30-ih godina 20. stoljeća Keynes preporučio vladama razvijenih zemalja u borbi protiv nezaposlenosti. Zagovornici tih mjera tvrdili su da na taj način sudionici tih mjera, posebno mladi, stječu osnovne vještine i radno iskustvo što utječe na poboljšanje njihove situacije na tržištu rada (Babić, 2003).

Aktivne politike na tržištu rada obuhvaćaju različite mjere koje se razlikuju od zemlje do zemlje, ovisno o stanju na tržištu rada i financijskim mogućnostima zemlje. Mjere aktivne politike zapošljavanja mogu se podijeliti u nekoliko osnovnih skupina: specijalizirano osposobljavanje za dodatno obrazovanje, mjere za kreiranje novih radnih mjesta, uvođenje „klubova za zapošljavanje“, pružanje pomoći tokom traženja posla, programi javnih radova itd. Valja naglasiti kako pravo na korištenje aktivnih i pasivnih politika imaju samo registrirani tražitelji zaposlenja (Obadić, 2009).

U ovom poglavlju navest ću suvremene mjere i inicijative koje provode Europska unija i njene države članice s posebnim osvrtom na praksu Republike Hrvatske, a fokus će biti upravo na aktivnim mjerama zapošljavanja.

5.1. Aktivne mjere suzbijanja nezaposlenosti

Aktivne mjere suzbijanja nezaposlenosti dijele se na indirektne i direktne. Indirektne mjere se zasnivaju na poticanju proizvodnje. Na taj se način stvara potreba za otvaranjem novih radnih mjesta. Jedna od takvih mjera je privatizacija društvene/državne imovine to jest prodaja te imovine privatnim ili pravnim osobama. Prednost privatizacije je u tome što omogućuje identificiranje vlasnika poduzeća (poduzeće više nije "opće dobro") tako da bi se

uopće imalo koga stimulirati na proizvodnju. Zatim, pretpostavka je da će tim poduzetnicima biti stalo do proširenja proizvodnje i dugoročnog razvoja tvrtke (sad kad je ona u njihovom vlasništvu), što bi onda stvorilo potrebu za novim radnim mjestima. Nadalje, stvara se tržišna konkurencija: svatko želi zauzeti što veći dio tržišta (implicira se širenje proizvodnje). Općenito, privatizacija je preduvjet za razvoj tržišne ekonomije. Međutim, pozitivni učinci privatizacije postaju vidljivi tek nakon određenog vremena. Isprva dolazi do otpuštanja prekobrojnih radnika radi financijskog oporavka i stabilizacije poduzeća na tržištu. Razina proizvodnje ostaje jednaka uz manji broj radnika čime se smanjuju troškovi poduzeća. Tek kad prođe razdoblje prilagodbe na nove tržišne uvjete, otvara se prostor za širenje tržišta i raste potreba za proizvodnjom i radnicima (Crnković-Pozaić, 1994).

Pod direktnim aktivnim mjerama zapošljavanja misli se na one koje podižu kupovnu moć građana. Tako nešto je nužno da bi porasla ukupna potražnja za uslugama i proizvodima, jer inače povećana proizvodnja (npr. kroz otvaranje novih radnih mjesta) ne bi imala smisla. U te mjere se ubrajaju (Grgurev, 2002):

- Otvaranje novih radnih mjesta kroz javne radove,
- posredovanje i savjetovanje od strane službi zapošljavanja,
- stručno osposobljavanje,
- prekvalifikacija,
- pomoć kod samozapošljavanja i sufinanciranje zapošljavanja.

5.2. Pasivne mjere suzbijanja nezaposlenosti

Pasivne mjere služe da bi se na neki način smanjila ponuda radne snage. Jedna od mogućnosti je smanjivanje zakonom propisane gornje dobne granice zaposlenosti. Po zakonu, svi radnici stariji od 65 godina moraju otići u mirovinu i osloboditi mjesta za nove radnike. Iako to uglavnom nije opravdano, osim možda u zanimanjima koja postaju nepotrebna ili su fizički i psihički iscrpljujuća (Crnković-Pozaić, 1994).

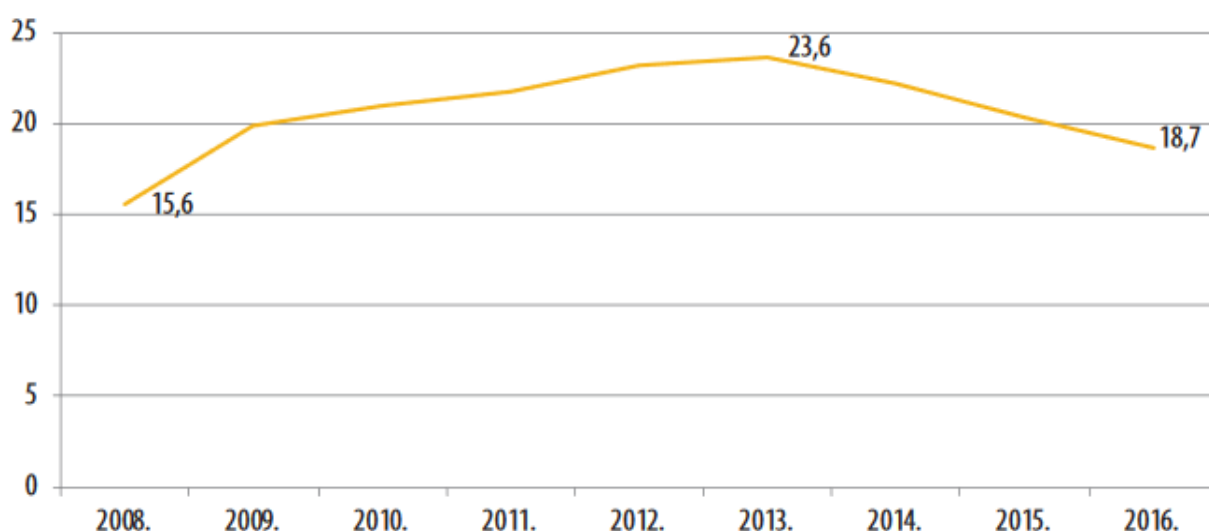
Ostale pasivne mjere, odnose se uglavnom na "smanjivanje sekundarne ponude rada". Dodjeljuju se stipendije za nastavak školovanja kako bi se smanjio pritisak mladih ljudi na tržište rada. Može se stimulirati veći broj djece u obitelji (tako da radi samo jedan član obitelji - što je npr. za naše uvjete apsolutno neprihvatljivo). Dodjeljuju se razni dodaci na plaću

jedinom hranitelju obitelji, bez obzira na spol i sl. Međutim, pasivne mjere rijetko su prikladne jer su dugoročni ciljevi ipak usmjereni na zapošljavanje što više ljudi, a ne na smanjenje ponude rada. Bejaković (1997) kaže: "Posljednja mjera koja bi se trebala primjenjivati jest davanje novčanih naknada i pomoći za nezaposlene. Sustav novčanih naknada mora pružiti korisnicima potrebnu zaštitu, ali ih mora i poticati na aktivno traženje zaposlenja".

5.3. Inicijative i mjere Europske unije

Strategija *Europa 2020* pokrenuta je 2010. godine s ciljem stvaranja uvjeta za pametan, održiv i uključiv rast. Glavni ciljevi strategije uključuju zapošljavanje, istraživanje i razvoj, klimatske promjene / energiju, obrazovanje, socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva (Europska Komisija, 2019). Otvaranje novih radnih mjesta prvi je cilj strategije *Europa 2020* koji europske radnike želi usmjeriti na bolje plaćene i ugodnije poslove, to jest poslove koji zahtijevaju manje fizičkog, a više intelektualnog rada. Ovom strategijom Europa želi izgraditi model razvoja koji poštuje širu okolinu i stvoriti uključivo društvo u kojem će razne grupe pridonositi općem napretku društva (Grgurić, 2011). Unutar ovog cilja je zapošljavanje 75% populacije u dobi između 20 do 64 godine.

Slika 7. Stopa nezaposlenosti mladih u skupini zemalja EU28 (u dobi 15 – 24) u razdoblju 2008. – 2016.

Izvor: Eurostat

Kako bi ubrzala napredak na razini Europske unije, Komisija je pokrenula sedam inicijativa s posebnim programima rada koji se provode na razini Europske unije i nacionalnoj razini. Inicijativom *Mladi u pokretu* želi se postići integracija mladih na tržište rada, povećanje mobilnosti i povećanje mladih uključenih u tercijarno obrazovanje.

Na razini Europske unije, u inicijativi Mladi u pokretu radi se o integraciji i poticanju programa mobilnosti sveučilišnih i istraživačkih programa EU (Erasmus, Erasmus Mundus, Tempus i Marie Curie), ubrzavanju programa modernizacije visokog obrazovanja (nastavni planovi i programi), promicanju poduzetništva mladih kroz programe mobilnosti, promicanju prepoznavanja formalnog i informalnog učenja i u konačnici pokretanju politika Zapošljavanja mladih s ciljem smanjenja stope nezaposlenosti mladih – cilj je, u suradnji s državama članicama i socijalnim partnerima, ulazak mladih na tržište rada kroz program pripravništva te kroz plan EURES usmjeren na mogućnost zapošljavanja širom Europske unije. Na nacionalnoj razini, inicijativu *Mladi u pokretu* države članice provodit će ulaganjem u obrazovni sustav i osposobljavanjem na svim razinama (od predškolske do tercijarne), popravljanjem obrazovnih rezultata i smanjenjem stope ranog napuštanja školovanja, prilagođavanjem sustava obrazovanja potrebama tržišta rada i osigurati ulazak mladih na tržište rada integriranim aktivnostima koje pokrivaju programi usmjeravanja, savjetovanja i pripravništva (Europska Komisija, 2019).

U prosincu 2012. godine Vijeće EU usvojilo je političke smjernice pod nazivom Paket mjera za zapošljavanje mladih (Youth Employment Package) usmjerene poboljšanju prijelaza mladih ljudi iz sustava obrazovanja na tržište rada. Paket se sastoji od dvije preporuke (*Preporuka Vijeća EU o uspostavi Garancije za mlade*, *Preporuka Vijeća EU o Kvalitativnom okviru za pripravništvo*) i jedne inicijative za naukovanje, pripravništvo i mobilnost (*Alijansa za naukovanje*). Cilj Garancije za mlade je da sve osobe mlađe od 25 godina unutar četiri mjeseca od završavanja školovanja ili gubitka prethodnog zaposlenja dobiju kvalitetnu i konkretnu ponudu bez obzira na to jesu li prijavljeni na zavod za zapošljavanje ili ne. Ta ponuda podrazumijeva ponudu za posao, praksu, pripravništvo ili nastavak obrazovanja te bi morala biti prilagođena individualnim potrebama i situaciji (Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava, 2016). Iako sama Preporuka Vijeća EU o uspostavi Garancije za mladih predviđa obuhvaćanje osoba od 15 do 25 godine života, na inicijativu Hrvatske i nekoliko drugih

država članica, dob za uključenje u program produžena je na do 30. godine života (Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava, 2016).

Pristupanjem Europskoj uniji Hrvatska je prihvatila Garanciju za mlade kao ključni program poboljšanja položaja mladih na tržištu rada te smanjenja rastućeg broja nezaposlenih mladih osoba. Provedba Garancije za mlade službeno je započela s početkom 2014. godine otkad su dostupna financijska sredstva za zapošljavanje osoba mlađih od 25 godine. Procjenjuje se da uspostava Garancije za mlade za cijelu Eurozonu košta oko 21 milijardu eura godišnje što iznosi 0,22% BDP-a Europske unije. Pokazalo se da je ne provođenje mjera mnogo skuplje – mlade osobe koje nisu u radnom odnosu, ne školuju se ili ne osposobljavaju koštaju Europsku uniju otprilike 153 milijarde eura (1, 21% BDP-a Europske unije) (Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava, 2016). Najvažniji izvor financiranja Garancije za mlade i ostalih mjera kojima se pokušava suzbiti nezaposlenost je uz nacionalni proračun države članice Europski socijalni fond iz kojeg se u razdoblju od 2014. do 2020. godine planira izdvojiti 10 milijardi eura godišnje (Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava, 2016) (Bilić, 2014).

U veljači 2013. godine Europsko vijeće odlučilo je pokrenuti Inicijativu za zapošljavanje mladih (eng. *Youth Employment Initiative, YEI*) kako bi se povećala financijska potpora mladima do 25. godine života, a koji žive u regijama u kojima je nezaposlenost mladih u 2012. godini bila viša od 25%. Fokus ove inicijative je na mladima koji su nezaposleni i nisu uključeni u programe obrazovanja ili osposobljavanja (NEET-ovi), uključujući mlade koji su dugo bez posla te one koji se nisu prijavili da traže posao. U okviru inicijative podupiru se: naukovanje, stažiranje, posredovanje pri zapošljavanju i daljnje obrazovanje radi stjecanja kvalifikacije. U okviru Jamstva za mlade, države članice trebale bi omogućiti mladim ljudima do 25. godine života (u Inicijativi će moći sudjelovati i mladi do 30 godina ukoliko države članice to budu zahtijevale) kvalitetnu ponudu za posao, daljnje obrazovanje ili stažiranje u roku četiri mjeseca nakon završetka školovanja ili gubitka posla, što se izravno nadovezuje na Garanciju za mlade (Europska Komisija, 2015). Države članice morat će same odrediti izvore informacija o potencijalnim sudionicima bilo putem registracija pri javnoj službi za zapošljavanje ili evidencija školskog sustava radi praćenja ranog napuštanja školovanja (Europski socijalni fond, 2014).

5.4. Provedba mjera protiv nezaposlenosti u Hrvatskoj

Dosadašnja istraživanja primjene aktivne politike zapošljavanja u Hrvatskoj upozoravaju na određene pristupe i probleme u samom pristupu i kreiranju mjera, njihovom provođenju i u konačnici evaluaciji učinkovitosti programa zapošljavanja. Prvi val provođenja mjera aktivne politike zapošljavanja u Hrvatskoj se počinje provoditi 1992. godine, a te mjere su uključivale obrazovanje nezaposlenih i osoba s ugroženim radnim mjestima, subvencioniranje zapošljavanja mladih osoba bez radnog iskustva, branitelja i žrtava rata. Provođenje tih mjera trajalo je do 1996. godine kada se zbog manjka sredstava ove mjere gase. Drugi val primjene aktivne politike zapošljavanja započeo je 1998. godine na temelju Nacionalne politike zapošljavanja koju je kreirala Vlada RH, a trajao je do ožujka 2000. godine opet zbog nedostatka sredstava.

Tijekom 2003. i 2004. godine pripreman je i usvojen Nacionalni akcijski plan zapošljavanja usklađen sa smjernicama Europske strategije zapošljavanja, a kojim je određeno nekoliko prioriteta u politici zapošljavanja u Republici Hrvatskoj. Od 2006. godine redovito su se počeli donositi godišnji planovi usklađeni s Europskom strategijom zapošljavanja. Tokom 2007. i 2008. godine aktivna politika zapošljavanja počela se provoditi u 8 mjera: Sufinanciranje zapošljavanja mladih osoba bez radnog iskustva, Sufinanciranje zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih osoba, Sufinanciranje zapošljavanja starijih nezaposlenih osoba (žene iznad 45 i muškarci iznad 50 godina starosti), Sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba (nezaposleni hrvatski branitelji, djeca i supružnici poginulih i nestalih hrvatskih branitelja, osobe s otežanim faktorom zapošljavanja, nezaposleni samohrani roditelji malodobne djece, nezaposlene žene koje su prije ulaska u nezaposlenost koristile prava porodnog dopusta za treće i svako sljedeće dijete, roditelji s 4 i više malodobne djece, invalidi, liječeni ovisnici, žene žrtve nasilja, žrtve trgovanja ljudima, azilanti, bivši zatvorenici), Sufinanciranje obrazovanja za poznatog poslodavca, Financiranje obrazovanja za nepoznatog poslodavca, Javni radovi, Javni radovi – pojedinačni projekti. Glavna karakteristika ovih mjera je njihov malen obuhvat, budući da je u njihovom provođenju sudjelovalo tek nešto više od 3% ukupnog broja nezaposlenih (Babić, 2012).

Hrvatski zavod za zapošljavanje počeo je s provedbom Garancije za mlade u 2013. godini te je već postojeći paket mjera za mlade *Mladi i kreativni* dopunio s dodatnih 11 mjera

usmjerenih na mlade do 29 godina. Garancija za mlade službeno je počela s provedbom u Europskoj uniji s početkom 2014. godine, međutim smatra se da će primjerna Garancije za mlade u Hrvatskoj u potpunosti zaživjeti tek 2017. godine (Bilić, 2014).

Paket mjera *Mladi i kreativni* sadrži potpore za zapošljavanje, usavršavanje, samozapošljavanje, stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa, mjere javnih radova i mjere obrazovanja nezaposlenih osoba. Ove mjere različitog su trajanja – od 3 mjeseca za obrazovanja pa do 2 ili 3 godine za stručno osposobljavanje u vezanom obrtu (Vlada Republike Hrvatske, 2016).

Tablica 1. Mjere aktivne politike zapošljavanja HZZ-a namijenjene mladima

Potpore za zapošljavanje	<p><i>„Uz pola - pola do prvoga posla“</i> – potpora za zapošljavanje mladih bez radnog staža</p> <p><i>„Pola – pola“</i> – potpora za zapošljavanje</p> <p><i>„Pola–pola za uključivanje“</i> – potpora za zapošljavanja osoba s invaliditetom</p> <p><i>„Pola – pola i za osobe romske nacionalne manjine“</i> – potpora za zapošljavanja osoba romske nacionalne manjine</p> <p><i>„Zajedno smo jači“</i> – potpora za zapošljavanje upravitelja zadruga</p> <p><i>„Rad i nakon stručnog osposobljavanja“</i> – potpora za zapošljavanje</p> <p><i>„Rad i nakon ljeta“</i> – potpora za zapošljavanje u turizmu</p>
Potpore za samozapošljavanje	<i>„Tvoja inicijativa – tvoje radno mjesto“</i> – potpora za samozapošljavanje
Potpore za usavršavanje	<i>„Učim uz posao“</i> – potpora za usavršavanje novozaposlenih osoba

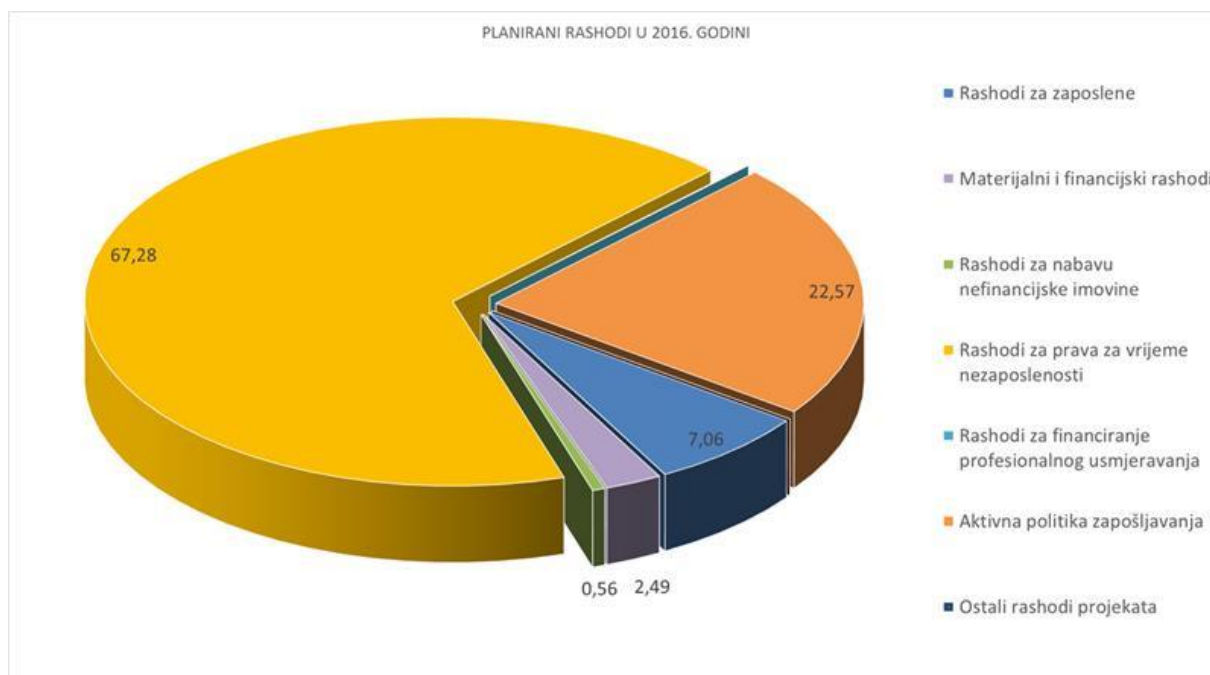
	<p><i>„Znanje se isplati i za zaposlene“ – potpore za usavršavanje – sufinanciranje obrazovanja zaposlenih u uvjetima uvođenja novih tehnologija, viših standarda i promjene proizvodnog programa poslodavca</i></p> <p><i>„I mladi uče za posao“ - programi školovanja i osposobljavanja nezaposlenih mladih osoba za i kod poznatog poslodavca</i></p>
Obrazovanje nezaposlenih	<p><i>„Znanje se isplati“</i></p> <p><i>„Učenjem do poduzetnika“</i></p> <p><i>„Osposobljavanje na radnom mjestu“</i></p> <p><i>„Programi opismenjavanja“</i></p>
Stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa	<p><i>„Rad, staž i prijevoz“</i></p>
Javni radovi	<p><i>„Radom za zajednicu i sebe“ – su/financirano zapošljavanje u javnom radu</i></p> <p><i>„Pomoć sebi i drugima“ – zapošljavanje kroz pojedinačne projekte javnih radova</i></p> <p><i>„Mladi za mlade“ - pomagači u nastavi - javni radovi za mlade</i></p> <p><i>„Mladi za zajednicu“</i></p> <p><i>„Mladi za EU“</i></p> <p><i>Zapošljavanje u društvenom poduzetništvu</i></p>

	<i>Komunalni javni radovi</i> - otklanjanje posljedica elementarne nepogode
--	---

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje

Hrvatski zavod za zapošljavanje provodi glavninu programa financiranja aktivne politike zapošljavanja u Hrvatskoj. Izvori financiranja su državni proračun i fondovi Europske unije. Rashodi HZZ-a isplaćuju se u skladu s državnim proračunom Hrvatske i financijskim planom Zavoda, a najveći udio u rashodima čini financiranje pasivne politike zapošljavanja, odnosno prava za vrijeme nezaposlenosti (oko 66% ukupnih rashoda). Rashodi za financiranje mjera aktivne politike zapošljavanja čine otprilike 25% ukupnih rashoda što pokazuje prijedlog planiranih rashoda u 2016. godini (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2019).

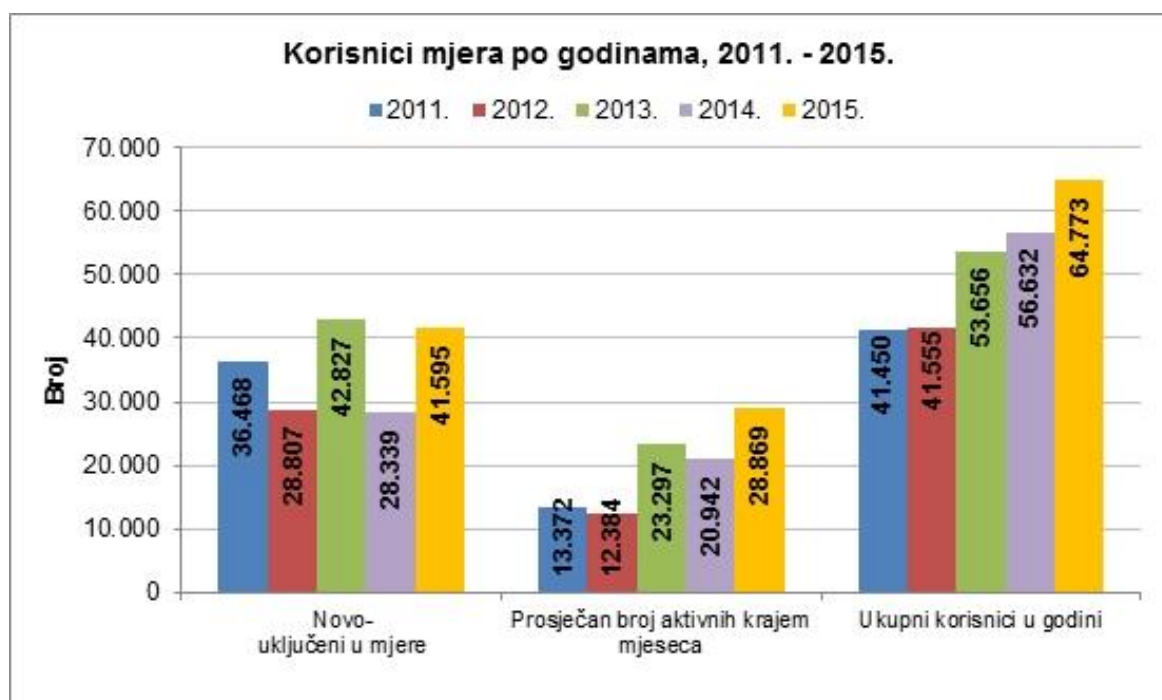
Slika 8. Rashodi za financiranje mjera aktivne politike zapošljavanja

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje

Za ocjenu uspješnosti provođenja pojedinih mjera aktivne politike zapošljavanja služe statistički podaci iz baze HZZ-a, a oni pokazuju da je mjera stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa stekla najviše korisnika od 2010. godine otkada se počela provoditi u sklopu mjere *Rad, staž, prijevoz*.

Slika 9. Korisnici mjera po godinama, 2011. - 2015.

Izvor: Mjere aktivne politike zapošljavanja, <https://vlada.gov.hr/mjere-aktivne-politike-zaposljavanja/211>

16.5.2016

Slika 10. Ukupan broj korisnika mjere stručnog osposobljavanja

Izvor: Mjere aktivne politike zapošljavanja, <https://vlada.gov.hr/mjere-aktivne-politike-zaposljavanja/211>

16.5.2016

Usporedbom europskog i hrvatskog provođenja mjera aktivne politike može se u hrvatskom slučaju uočiti diskontinuitet u provedbi mjera, a time i nedosljednost u provedbi istih. Slaba značajnost aktivne politike zapošljavanja najočitija je u razdoblju 2007. i 2008. godine kada njeni korisnici čine samo 3% ukupnog broja nezaposlenih, a uočljiva je i u novije vrijeme samo pogledom na tablicu planiranih rashoda za 2016. godinu. Niski financijski izdaci za provođenje aktivne politike zapošljavanja u usporedbi s europskim zemljama vrlo su niski, a ove značajke su u suprotnosti s provođenjem strategije Europa 2020 (Babić, 2012).

6. ZAKLJUČAK

Nezaposlenost mladih postao je gorući društveni problem otkad je globalna financijska kriza uzrokovala poremećaje na tržištu rada. U razdoblju života kad bi se trebali osamostaliti i postati financijski neovisni, mnogi mladi su se našli u situaciji kad ne mogu pronaći pripravništvo, a kamoli stalan posao. To za sobom ostavlja duboke ekonomske i političke posljedice na društvenoj razini te socijalne posljedice na individualnoj razini.

Svjesni ove situacije, tijela Europske unije odlučila su financiranjem različitih mjera smanjiti nezaposlenost, no to su najčešće samo privremena rješenja. I u Hrvatskoj su zaživjeli neki od tih programa od kojih je program stručnog usavršavanja stekao najviše korisnika. Ipak, koliko god pozitivne ove mjere bile najbolje sredstvo za smanjenje nezaposlenosti može biti samo otvaranje novih radnih mjesta. Za uspješno smanjenje nezaposlenosti trebalo bi obrazovni sustav staviti u odnos s potrebama tržišta rada; obrazovanje učiniti praktičnijim i životnijim, korisnim za budući život pojedinca i društva; mlade bolje informirati, voditi i usmjeravati prilikom odabira škole/zanimanja; službe za posredovanje u zapošljavanju pretvoriti u partnere nezaposlenima; lokalno, ali i na nacionalnoj razini, osigurati ponudu besplatnih nastavka školovanja, prekvalifikacija; omogućiti kraća zapošljavanja tijekom razdoblja nezaposlenosti radi stjecanja određene financijske koristi i mogućnosti osiguranja egzistencije te stjecanja radnog iskustva i radnih kompetencija; vršiti rigoroznu kontrolu i nadzor poštovanja prava radnika; razvijati nove pristupe nezaposlenima itd.

LITERATURA

- Babić Zdenko. (2003) Uloga aktivne politike na tržište rada u Hrvatskoj, *Financijska teorija i praksa*, 27 (4), str. 547-566.
- Babić Zdenko. (2012) Aktivna politika tržišta rada: europski kontekst i hrvatska praksa, *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*, 21 (1), str. 31-52.
- Bejaković, P. (1997). Materijalno-pravna zaštita nezaposlenih u Hrvatskoj i u odabranim zemljama. *Revija za socijalnu politiku*, 3, 209-222.
- Bejaković, Predrag. (2003) Nezaposlenost, *Financijska teorija i praksa*, 27 (4), str. 659-661.
- Bilić Nikolina. (2014) Nezaposlenost mladih – ekonomski, politički i socijalni problem s dalekosežnim posljedicama za cjelokupno društvo, *Pravni vjesnik*, 30 (2), str. 485 – 505.
- Bilić, N., & Jukić, M. (2014). Nezaposlenost mladih–ekonomski, politički i socijalni problem s dalekosežnim posljedicama za cjelokupno društvo. *Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta JJ Strossmayera u Osijeku*, 30(2), 485-505.
- Crnković-Pozaić, S. (1994). Tržište rada u Hrvatskoj. Zagreb: Ekonomski institut.
- Galešić, M., Maslić Seršić, D. i Šverko, B. (ur.) (2002). Psihološki aspekti nezaposlenosti. *Zbornik radova XII. ljetne škole studenata i nastavnika Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu*. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Grgurev, I. (2002). Izvješće o aktivnoj politici zapošljavanja i nacrtu prijedloga zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti.
- Grgurić Ivan. (2011) Europe 2020 – europska strategija za pametan, održiv i uključiv razvoj, *Revija za socijalnu politiku*, 18 (1), str. 119-124.
- Ilišin V. (2002) Mladost, odraslost i budućnost. U: Radin, F., Ilišin. V., ur. *Mladi uoči trećeg milenija*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Ilišin V., Radin F. (2002) Društveni kontekst i metodologija istraživanja. U: Radin, F., Ilišin. V., ur. *Mladi uoči trećeg milenija*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Ilišin, V. (2003) Politička participacija mladih i politika prema mladima: Hrvatska u europskom kontekstu, *Politička misao*, 40 (3), str. 37-57.

Izvješće UNDP Croatia (2006) Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost, Zagreb:

Program Ujedinjenih naroda za razvoj.

Koller-Trbović, N., Žižak, A., Jeđud, I. (2009) Nezaposlenost i socijalna isključenost mladih u Hrvatskoj: perspektiva nezaposlenih mladih u riziku ili s poremećajima u ponašanju, *Kriminologija & socijalna integracija : časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 17 (2), str. 87-105.

Obadić, Alka. (2009) Trendovi i novi koncepti politika zapošljavanja u Europskoj uniji i Hrvatskoj. U: V. Franičević i V. Puljiz, ur. *Rad u Hrvatskoj: pred izazovima budućnosti*. Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo, str. 49-80.

Šverko, B. (1991). Značenje rada u životu pojedinca: radne vrijednosti, važnost rada i alijenacija. U: V. Kolesarić, M. Krizmanić i B. Petz, ur. *Uvod u psihologiju*, Zagreb: Prosvjeta, str. 15-56.

Internet

(Buković, N. (2012). *Tko se boji velike zločeste krize? Strukturirani dijalog o nezaposlenosti mladih*. Zagreb: Mreža mladih Hrvatske. Dostupno na:

www.mmh.hr/files/ckfinder/files/MMH_tko_se_boji_web.pdf)

Birsa, J. (2002). Definicije i mjerenje nezaposlenosti. U: Galešić, M., Maslić-Seršić, D., Šverko, B., ur. *Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. Ljetne škole studenata i nastavnika Odsjeka za psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu* Silba, <http://mjesecc.ffzg.hr/nezaposlenost/>

Čipin, I. (2014) Stručna podloga za izradu Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske: DEMOGRAFSKI SCENARIJI I MIGRACIJE, 5.

http://www.hzpr.hr/UserDocsImages/propisi/Demografski_scenariji_i_migracije.pdf(p
osjećeno 20.5.2016.)

EUROPA 2020. Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast,

http://www.azoo.hr/images/razno/eu_hr.pdf (posjećeno 15.5.2016.)

Financiranje Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, <http://www.hzz.hr/default.aspx?id=11178>
(posjećeno 16.5.2016.)

Garancija za mlade - znanjem i iskustvom do zaposlenja, <https://vlada.gov.hr/garancija-za-mlade-znanjem-i-iskustvom-do-zaposlenja/16462> (posjećeno 15.5.2016.)

Garancija za mlade, <http://www.mrms.hr/topics/garancija-za-mlade/> (posjećeno 15.5.2016.)

Inicijativa za zapošljavanje mladih (YEI),

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1176&langId=hr> (posjećeno 15.5.2016.)

Jamstva za mlade, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1079&langId=hr> (posjećeno 15.5.2016.)

Knezović, T. (2009) Financijske brige, psihološka deprivacija i intenzitet traženja posla kod nezaposlenih u Hrvatskoj. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za psihologiju, str. 10 <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/149/1/TanaKnezovic.pdf>

Kvartalni tematski osvrt o položaju mladih na tržištu rada s posebnim naglaskom na NEET skupinu,

http://www.mmh.hr/files/ckfinder/files/Kvartalni%20tematski%20osvrt%20o%20polo%C5%BEaju%20mladih%20na%20tr%C5%BEi%C5%A1tu%20rada_final.pdf (posjećeno 18.5.2016.)

Matko, V. (2002). Psihološke posljedice nezaposlenosti i posredujući faktori. U: Galešić, M., Maslić-Seršić, D., Šverko, B., ur. Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. Ljetne škole studenata i nastavnika Odsjeka za psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu Silba, <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/>

Mjere aktivne politike zapošljavanja, <https://vlada.gov.hr/mjere-aktivne-politike-zaposljavanja/211> (posjećeno 16.5.2016.)

Nekić, I. (2002). Socijalne posljedice nezaposlenosti. U: Galešić, M., Maslić-Seršić, D., Šverko, B., ur. *Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. Ljetne škole studenata i nastavnika Odsjeka za psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu* Silba, <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/>

Radman, K. (2002). Uzroci nezaposlenosti u tranzicijskim zemljama i Hrvatskoj. U: Galešić, M., Maslić-Seršić, D., Šverko, B., ur. *Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. Ljetne škole studenata i nastavnika Odsjeka za psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu* Silba, <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/>

Smjernice o provedbi Inicijative za zapošljavanje mladih. Tematski rad Europskog socijalnog fonda, ec.europa.eu/esf/BlobServlet?docId=457&langId=hr, str.8 (posjećeno 15.5.2016.)

Što je Garancija za mlade, <http://www.gzm.hr/sto-je-garancija-za-mlade/zasto/> (posjećeno 15.5.2016.)

Tomašić J. (2002). Metodologija praćenja nezaposlenosti u Hrvatskoj i u svijetu. U: Galešić, M., Maslić-Seršić, D., Šverko, B., ur. Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik

radova XII. Ljetne škole studenata i nastavnika Odsjeka za psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu Silba, <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/>

Tomić, P. (2002). Uzroci nezaposlenosti na individualnoj razini. U: Galešić, M., Maslić-Seršić, D., Šverko, B., ur. Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. Ljetne škole studenata i nastavnika Odsjeka za psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu Silba, <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/>

Ukratko o strategiji Europa 2020., http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_hr.htm (posjećeno 15. 5. 2016.)

Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske: ključni izazovi, prijedlozi mjera i zaključci (2007). Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi RH.

Popis slika

Slika 1. Mladi u NEET statusu sa srednjoškolskim obrazovanjem u 2014. godini	13
Slika 2. Postotak mladih u državama članicama EU sa završenim visokim i visokoškolskim obrazovanjem koji su u NEET statusu u 2014.....	14
Slika 3. Stopa nezaposlenosti mladih, EU 28 i EA 19	15
Slika 4. Nezaposlenost mladih prema stupnju obrazovanja u skupini zemalja EU28 u razdoblju 2008. – 2016.	16
Slika 5. Nezaposlenost mladih prema spolu	17
Slika 6. Omjer nezaposlenosti mladih (15–24 godine) i nacionalnog prosjeka u RH i odabranim europskim zemljama (2000.)	21
Slika 7. Stopa nezaposlenosti mladih u skupini zemalja EU28 (u dobi 15 – 24) u razdoblju 2008. – 2016.....	25
Slika 8. Rashodi za financiranje mjera aktivne politike zapošljavanja	31
Slika 9. Korisnici mjera po godinama, 2011. - 2015.....	32
Slika 10. Ukupan broj korisnika mjere stručnog osposobljavanja	32

Popis tablica

Tablica 1. Mjere aktivne politike zapošljavanja HZZ-a namijenjene mladima	29
---	----